

Empowerment ja kansalainen sosiaalityössä

Sosiaalityön lehtori Liisa Hokkanen,
Lapin yliopisto

Sosiaalityön johtamisen kehittämiskokous IV

9.-10.9.2010

Hotelli Pohjanhovi, Rovaniemi

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos

Sisälllys

- Empowermentista yleensä
- Empowermentin arvokeskeisyyden seurauksia sosiaalityölle
- Vallasta yleensä
- Kaksi ymmärrystä empowermentista/sosiaalityösä

Lähdeluettelo löytyy artikkelistani kirjassa Mäntysaari, Pohjola & Pösö (toim.) (2009) Sosiaalityö ja teoria

Empowermentista yleensä

- Empowerment –teoriaa tai sanaa käytetään hyvin laajasti; useilla tieteenalioilla, monissa merkityksissä ja runsaslukuisissa politiikka- ja käytäntöyhteyksissä.
- Käytetään tiedekielessä, politiikassa ja käytäntösovelluksissa.
- Seurauksena on sanan viestivyyden heikkenemistä.
- Laaja-alainen käyttö lienee seurausta käsitteen abstraktiudesta ja (käsitteen yleistyttyä) sen käyttöalan laajenemisesta emansipatorisesta kohti (uus)konservatiivisempia merkityssisältöjä
- (mm. Mullaly 2006, 298 vallan tunnistamisen vaiheet: (1) valta on yhdellä, (2) valtaa on kaikilla, (3) mutta ei yhtä paljon).

Empowerment, kansalainen ja sosiaalityö

- Empowerment on arvoihin linkittynyt tarkastelunäkökulma sosiaalityöhön.
- Perusarvot ovat ihmisarvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja itsemääräämisoikeus. Nämä linkittyvät kollektivismiin ja ihmisten keskinäiseen huolenpitoon sekä osallisuuteen.
- Empowermentin juuret ovat sosiaalisissa liikkeissä ja vapaustaisteluissa (naisliike, mustien vapaustaistelu ja vammaisliike, työväen-, rauhan- ja raittiusliike). Joissakin nykysuuntauksissa poliittisuudelle on ummistettu silmät; tällöin empowermentin tulkitseminen sisäiseksi prosessiksi nähdään epäpoliittisena.

Arvot ja sosiaalityön käytäntö

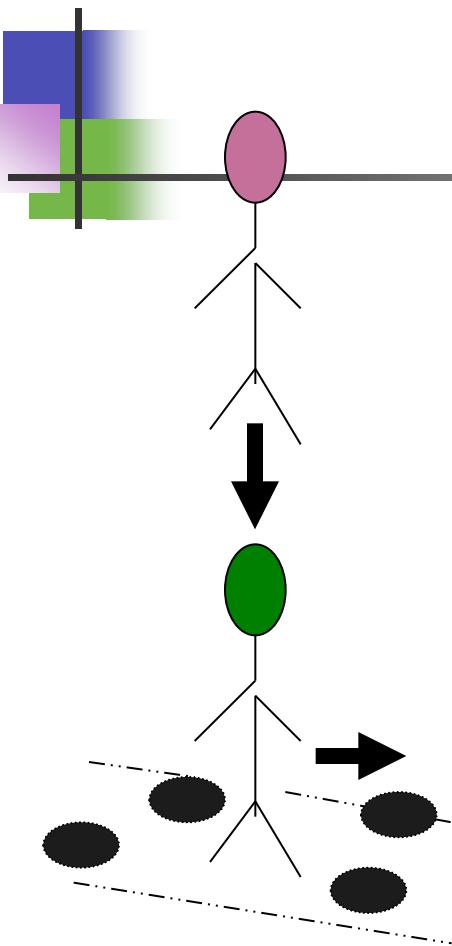
- Arvot ja poliittisuus tekevät empowermentin ja sosiaalityön liitosta haasteellisen.
- Kuinka organisoida sosiaalityö ja sosiaalipalvelut oikeudenmukaisesti, ihmisten itsemääräämisoikeutta ja ihmisyyttä kunnioittaen sekä osallisuutta rakentaviksi?
- Avainasemassa asiakkaat, etujärjestöt ja yhteistyö. Muistettava, että järjestäytyminen vaatii resursseja. Sosiaalityön tehtävä korottaa niiden ääntä, joita muut ei edusta.
- Arvoihin linkittyy kysymys, mihin sosiaalityö pyrkii vaikuttamaan: Hoidetaanko potilasta, autetaanko asiakasta, tuetaanko kansalaista, muokataanko resursseja

Empowerment, kansalainen ja sosiaalityö

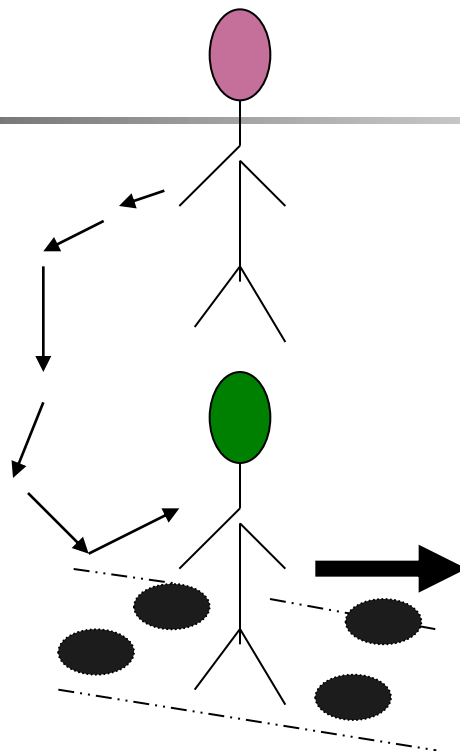
- Asiakkaiden äänen kuuluminen palvelujärjestelmässä on heikko; asiakaskohtaamisessa paikoin parempi. (Kansalaisbarometri, Posken asiakasaineisto)
- Asiakkaiden tulkitseminen kansalaisina (joilla on oikeuksia ja velvollisuuksia)
 - Myös oikeus huolenpitoon
- Asiakaskansalainen on resurssi
 - Toimijuus, Vertaisuus, Kokemuksellisuus

Vallan monet muodot

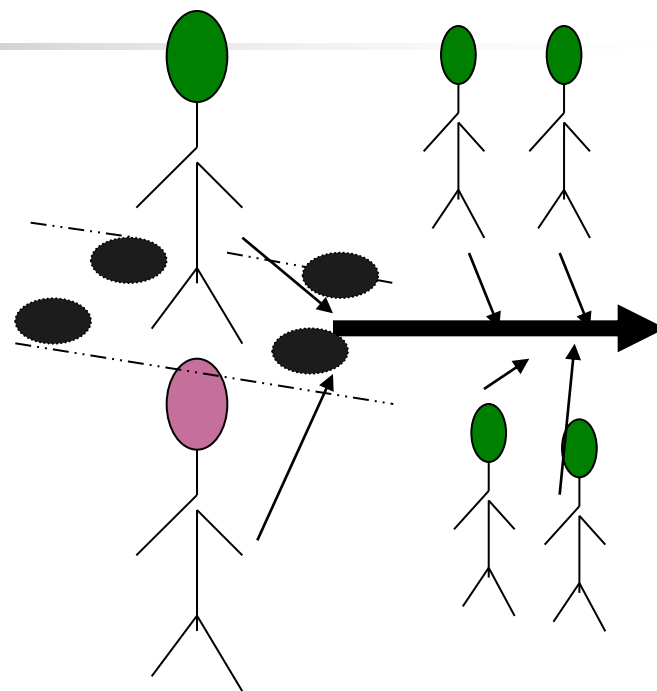
Ylivalta

Suora käsky toimia.
Seuraa tekoja
käskyn ajan.

Toimintavalta

Toiminta saadaan
aikaan ohjauksella.
Toiminta saattaa
jatkoa omaehtoisesti.

Jaettu valta

Toimitaan yhdessä
joukon kasvaessa.
Toiminta jatkuu valitun ajan.

Empowerment määrittelyä I

- Toimintavoiman kasvattaminen (”empowerment”) voidaankin määritellä yksilön valintojen ja sosiaalisen ympäristön väliseksi ihannetilaksi. Banja (1990) määrittelee valtaistamisen (empowerment) sellaiseksi yksilön ja yhteisön väliseksi vuorovaikutukseksi, jossa yksilön valinnat ja sosiaalisen ympäristön tarjoamat mahdollisuudet yhdistyvät ihanteellisella tavalla (Ilmari Rostila 2001, 41).

Empowerment määrittelyä II

- Empowerment on keino, jonka avulla yksilöt, ryhmät ja yhteisöt tulevat kykeneviksi kontrolloimaan olosuhteitaan ja saavuttamaan päämääriänsä sekä auttamaan itseään ja toisia elämän laadun maksimoimisessa (Robert Adams 1993, 5).

Valtaistumisen ja voimaantumisen eriytyvä ymmärrys empowermentista.

	valtaistuminen	voimaantuminen
kohteeksi määrittyy	suhde	ominaisuus
taso, ensisijainen	yhteisö/yhteiskunta	yksilö
toimija, ensisijainen	asiakas- ja/tai työntekijäyhteenliittymä	yksilöasiakas ja/tai yksilötyöntekijä
päämäärä	konkretisoituva muutos	subjektiivinen kokemus
läheinen sosiaalipoliittinen regiimi	universalismi	partikularismi

(Lähde Hokkanen: Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina2009)

Empowerment prosessi

- Stephen Rose (2003) on nimennyt prosessin vaiheet: naming, loving ja acting.
- Naming on epätydyttävän tilanteen tarkastelua monipuolisesti ja kriittisesti hahmottaen. Huomio kiinnitetään tilanteen 'väärän' nimeämistapaan. Se peittää ihmisten omaamat ja tilanteen sisältämät kyvyt ja vahvuudet ja ohjaa yksilöä leimaaviin ja syyllistäviin ratkaisuihin.
- Loving on tulkintani mukaan ilmiasu psykososiaaliselle työskentelylle, jossa tuetaan ja vahvistetaan uudelleennimeämisessä löytyneitä kykyjä, voimavaroja ja mahdollisuuksia.
- Acting on vaihe, jossa alisteinen tila poistetaan löytyneitä mahdollisuuksia hyödyntäen. Mallissa ei riitä, että tilanne tiedostetaan uudesta näkökulmasta, vaan on edettävä toimintaan saakka.
- Karl Miley ja Brenda DuBois (1999) erottavat sosiaalityön käytäntöihin kiinnittyneestä empowerment -prosessista kolme osatekijää: resurssien käyttöönoton, allianssien muodostamisen ja mahdollisuuksien laajentamisen.

Empowerment (ihanne)tilana

- Empowerment voidaan määritellä tilaksi, jossa ei ilmene epäoikeudenmukaisuutta.
- Ulkoapäin merkityksettömältä vaikuttava muutos voi olla merkittävä sisältäpäin arvioiden.
- Empowerment on suhteellista: se, mitä pidetään tai mikä koetaan empowerment -tilaksi, on vahvasti tilanne- ja aikasidonnaista (esimerkkinä heikompiosaisten oikeudet).
- Eli jatkuvasti uudelleenmäärittyvä prosessi

Kenen prosessi? Kenen vastuu?

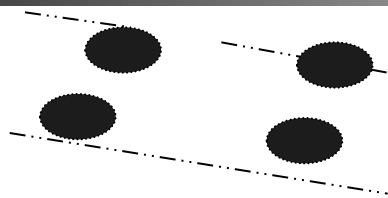
		valtaistuminen	voimaantuminen
ilmiö	omana		
	ohjattuna (työtapa)		
prosessi	omana		
	ohjattuna (työprosessi)		
pää- määrä	omana		
	ohjattuna (työn tulos)		

Yhteisöt sosiaalityössä empowermentorientoituneesti

- Järjestöt, yhdistykset, toimintaryhmät, klikit
- Tiedon saatavuus yhteisöistä
- Ymmärryksen luominen yhteisöistä
- Yhteisöjen kuuleminen
- Yhteisöjen tukeminen ja resurssointi
- Yhteisöjen kanssa yhteistyö
- Yhteisöjen kanssa kumppanuus

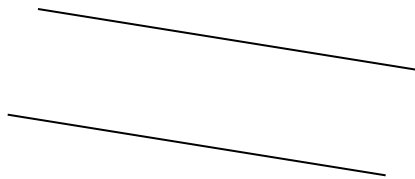
Valtaistavan ja voimaannuttavan työprosessin eron karikointia

Lähtökohta: (Heikompiosaisten) kansalaisryhmien elämänpolulla on kuoppia ja liukkaita. Miten vähentää vaurioita?

Valtaistavalla työotteella

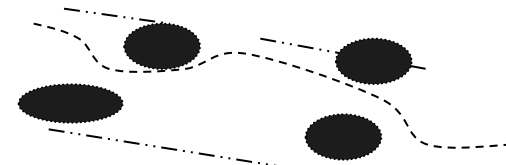
polku lanataan ja hiekoitetaan yhteisvoimin, mikä vie aikaa nyt, mutta seuraavilla kulkijoilla ei samaa ongelmaa ole.

Johdon päävastuu toteutuksessa
+ vastuu työteiden mahdollistamisesta
+ vastuu vaikuttamisesta
+ vastuu tiedontuotannosta

Voimaannuttavalla työotteelle

kuopat kierretään, kenkiin asennetaan liukuesteet ja treenataan yksilöllistä pomppuvoimaa nyt ja seuraavien kulkijoiden kanssa.

Asiakastyöntekijän päävastuu toteutuksessa
+ vastuu tiedontuotannosta (asiakaspalaute, sosiaalinen raportointi)
+ vastuu vaikuttamisesta